

УДК 631.11:658.14

JEL Q14, G32, L25

Фінансова стійкість як фактор формування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств

Шиян Д. В.¹ , Ульяновченко Н. В.² , Євдокімова М. О.³

¹ Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

² НТУ «Харківський політехнічний інституту»

³ Державний біотехнологічний університет

Е-mail: Шиян Д. В. dmytro.shyian@hneu.net; Ульяновченко Н. В. nata.ulyanchenko@gmail.com;
Євдокімова М. О. mar.evdokim5005@gmail.com

Шиян Д. В., Ульяновченко Н. В., Євдокімова М. О. Фінансова стійкість як фактор формування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Економіка та управління АПК. 2025. № 2. С. 112–121.

Shyian D., Ulianchenko N., Jevdokimova M. Financial stability as a determinant of the competitiveness of agricultural enterprises. AIC Economics and Management. 2025. № 2. PP. 112–121.

Рукопис отримано: 26.09.2025 р.

Прийнято: 09.10.2025 р.

Затверджено до друку: 27.11.2025 р.

doi: 10.33245/2310-9262-2025-201-2-112-121

У роботі досліджено фінансову стійкість як ключовий чинник формування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в умовах динамічного та нестабільного середовища функціонування аграрного сектору України. Показано, що фінансова стійкість визначає здатність підприємства не лише підтримувати платоспроможність і стабільність у короткостроковому періоді, але й забезпечувати довгостроковий розвиток, інвестиційну активність та адаптацію до зовнішніх шоків, зокрема спричинених воєнними діями. Проаналізовано теоретичні підходи до трактування фінансової стійкості та її взаємозв'язку з рентабельністю, ліквідністю, структурою капіталу та інноваційною діяльністю аграрних підприємств.

На основі емпіричних даних 2021 та 2024 років здійснено порівняльну оцінку показників ліквідності, рентабельності, фінансової стабільності та забезпеченості обіговим капіталом у розрізі чотирьох типів фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств Харківської області. Встановлено суттєве зниження більшості показників після початку повномасштабної війни, що зумовлено логістичними розривами, руйнуванням виробничої інфраструктури, скороченням обігових коштів та зниженням доступу до зовнішнього фінансування. Виявлено, що підприємства з високою фінансовою стійкістю демонструють значно кращі результати діяльності, зокрема за показниками ліквідності, частки власного капіталу та здатності покривати зобов'язання доходами. Натомість підприємства з кризовим типом стійкості характеризуються низьким рівнем ефективності, високими ризиками неплатоспроможності та необхідністю термінового фінансового оздоровлення.

Проведений факторний аналіз підтвердив тісний взаємозв'язок між більшістю фінансових показників, окрім рентабельності активів, яка є більш чутливою до зовнішніх і внутрішніх змін у діяльності підприємства. Доведено, що зміцнення фінансової стійкості потребує комплексного підходу, спрямованого на оптимізацію структури капіталу, підвищення ефективності використання обігових активів, диверсифікацію джерел фінансування та запровадження сучасних інструментів ризик-менеджменту.

Значна роль у підтримці аграрного бізнесу належить державним програмам фінансової допомоги, які можуть компенсувати збитки та створювати умови для інвестиційного розвитку. У підсумку фінансова стійкість постає фундаментом довгострокових конкурентних переваг, забезпечуючи здатність аграрних підприємств адаптуватися, відновлюватися та розвиватися у складних економічних умовах.

Ключові слова: фінансова стійкість, конкурентоспроможність, аграрні підприємства, інвестиції в інновації, державна підтримка, ліквідність.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Умови функціонування аграрного сектору України на сучасному етапі характеризуються високим рівнем нестабільності, обумовленою одночасним впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. За таких обставин однією з ключових передумов збереження економічної життєздатності та реалізації стратегічних цілей розвитку аграрного підприємства є забезпечення його фінансової стійкості як здатності ефективно функціонувати у коротко- та довгостроковому періоді, підтримувати платоспроможність, гнучко адаптуватися до змін зовнішнього середовища, не втрачаючи конкурентних позицій. В умовах зростаючої конкуренції на внутрішньому та глобальному продовольчому ринку саме фінансова стійкість визначає здатність сільськогосподарського підприємства інвестувати в інновації, підвищувати продуктивність, оптимізувати виробничу структуру та забезпечувати стаке розширене відтворення. Брак фінансових ресурсів, нестача обігового капіталу, дисбаланс у структурі активів і зобов'язань, перевищення короткострокових пасивів над ліквідними активами - усе це створює загрозу втрати конкурентоспроможності навіть за умов високого виробничого потенціалу. У зв'язку з цим виникає необхідність ґрунтовного дослідження фінансових показників підприємств, що дозволяють виявити рівень їх стійкості та обґрунтувати стратегічні напрями її підвищення з урахуванням галузевої специфіки аграрного виробництва.

Фінансова стійкість аграрних підприємств визначається здатністю стабільно забезпечувати відтворення виробництва, зберігаючи платоспроможність і прибутковість навіть за умов криз та шоків. В аграрному секторі України фінансова стійкість прямо пов'язана зі стратегічно важливими завданнями продовольчої безпеки та експорту: стабільне функціонування сільгосппідприємств забезпечує продовольство для мільйонів людей всередині країни та за її межами [1]. В

українському контексті фінансова стійкість сектора сільського господарства визнана критичним чинником його економічної стабільності та продовольчої безпеки країни.

Конкурентоспроможність підприємства водночас розуміється як здатність довгостроково генерувати високі доходи і утримувати позиції на ринку, забезпечуючи сталий розвиток навіть в умовах міжнародної конкуренції [2]. Зокрема економічна стійкість аграрного підприємства включає збалансоване управління прибутковістю, ресурсами та конкурентними перевагами. Це означає, що фінансово стійке господарство може підтримувати необхідний рівень виробництва, не виснажуючи власні ресурси та навколишнє середовище, створюючи основу для сталого конкурентного розвитку. Достатній рівень фінансової стійкості є необхідною передумовою конкурентоспроможності сільгосппідприємств. Фінансово стабільна компанія має ресурси для інвестування у модернізацію виробництва, впровадження інноваційних технологій та підвищення продуктивності. Таким чином, фінансова стійкість є фундаментом конкурентоспроможності, оскільки фінансово стабільні підприємства спроможні інвестувати в розвиток, впроваджувати інновації та ефективніше реагувати на ринкові виклики [3].

Сучасні дослідження відзначають тісний зв'язок між фінансовою стабільністю та довгостроковою конкурентоспроможністю агробізнесу. Наприклад, прибутковість визначає ефективність операційної діяльності, тоді як структура капіталу і ліквідність відображають здатність бізнесу витримувати фінансові навантаження та шоки [4]. Важливою ознакою стійкого фінансового стану є збереження рівноваги між власним і позиковим капіталом, достатній рівень резервів, а також підтримання платоспроможності навіть за несприятливих умов.

На прикладі чеських сільськогосподарських фермерських господарств було проведено багатокритеріальну оцінку за п'ятьма

вимірами: виробництво, економічні фактори, фінансова стійкість, довкілля, соціальні фактори. Виявлено, що господарства з кращими економічними результатами мають також вищі загальні рейтинги, але фінансова стійкість негативно корелює з економічним результатом у деяких кластерах [5]. Ще одне дослідження чеських економістів дозволило встановити два кластери господарств: менші з більшим тваринництвом мають кращі показники довкілля і фінансової стійкості; більші - кращі економічні та виробничі показники. Автори роблять висновок, що розмір господарства та спеціалізація значною мірою впливають на фінансову стійкість і результати господарства [6].

На фінансову стабільність аграрних підприємств впливають численні внутрішні і зовнішні чинники. Модель факторного аналізу для господарств ЄС виділила шість головних факторів фінансової безпеки, серед яких: платоспроможність від операцій (самофінансування доходами), масштаб та підтримка (площа земель і субсидії), а також довгострокові кредити й трудові ресурси [7]. Це підтверджує, що більші за розміром підприємства із вищими доходами та державною підтримкою мають, як правило, більш стійке фінансове становище. Натомість для дрібних фермерських господарств ключовими є ефективність виробництва і доступ до фінансів. Дослідження малих агропідприємств в Україні показало, що підвищення результативності їх діяльності вимагає поліпшення фінансового менеджменту та доступу до ринків капіталу [8]. Отже, фінансова стійкість формується під впливом комплексу факторів - від внутрішніх (рівень прибутків, структура витрат, продуктивність) до зовнішніх (державна підтримка, ринкове середовище, ціни і т.ін.) [9].

Драматичний приклад впливу зовнішніх ризиків на фінансову стабільність - повномасштабна війна в Україні. У 2022 році через блокаду морських портів, зростання логістичних витрат та руйнування інфраструктури доходи агропідприємств різко скоротилися, що підірвало їх фінансовий стан. Це показало важливість завчасної ризикостійкості: компанії, які диверсифікували ринки збуту і оптимізували витрати, змогли частково стабілізувати свою діяльність навіть в кризових умовах.

Здійснення інноваційних проєктів потребує значних фінансових ресурсів, і саме фінансова стійкість визначає здатність підприємства реалізувати такі інвестиції без критичного погіршення свого стану [10]. Досвід показує, що фінансово резильєнтні фермери

більш схильні до підприємництва та ризикових інновацій, оскільки мають «подушку безпеки» для покриття можливих втрат [11]. Згідно з опитуваннями, наявність фінансових резервів істотно підвищує готовність фермерів впроваджувати нові проєкти та брати участь у переробці чи туризмі, що зрештою розширює їхні конкурентні можливості.

Взаємозв'язок між фінансовою стійкістю та інноваціями має двосторонній характер. З одного боку, міцний фінансовий стан позитивно впливає на обсяги інвестицій в інновації - підприємства з високою рентабельністю та достатнім капіталом зазвичай реінвестують прибутки в розвиток. З іншого боку, впровадження інновацій здатне покращити фінансову стійкість у довгостроковій перспективі завдяки зростанню ефективності та появи нових джерел доходу, навіть якщо в короткостроковому періоді інновації вимагають додаткових витрат і тимчасово знижують показники прибутковості [12]. Так, дослідження європейських агрокомпаній показало, що інвестиції в інновації спочатку можуть погіршувати фінансові результати, але вже через два роки дають позитивний ефект на фінансову стабільність і приріст вартості бізнесу. Відтак, підприємствам важливо розглядати фінансову стійкість і інноваційний розвиток як взаємодоповнюючі складові стратегії конкурентоспроможності, плануючи інновації з урахуванням довгострокових фінансових вигод. Теорія балансування ризиків, на думку авторів дає підстави стверджувати, що фермери реагують на зростання бізнес-ризиків (варіації врожайності, цін тощо) шляхом зменшення фінансового ризику - наприклад, скорочуючи боргове навантаження або накопичуючи більше ліквідних активів.

Крім технологічних інновацій, складовою конкурентоспроможності стає також екологічна та ресурсна стійкість агровиробництва. Відповідальне поводження з природними ресурсами та впровадження ресурсозберігаючих технологій не лише знижують витрати, але й підвищують репутацію підприємства на міжнародних ринках [13]. Згідно з дослідженнями, екологічна відповідальність агропідприємств розглядається як необхідна передумова їх сталого розвитку та довгострокової конкурентоспроможності. Наприклад, впровадження заходів з адаптації до змін клімату та "зелена" модернізація виробництва вже стають ключовими вимогами для збереження позицій на ринках ЄС. Тому фінансово стійкі господарства, які можуть інвестувати в інновації сталого розвитку, матимуть очевидну перевагу у конкурентній боротьбі на перспективу.

Сільське господарство є галуззю з високим рівнем ризиків - погодних, ринкових, біологічних та інституційних [14]. Одним із ключових інструментів управління фінансовими ризиками, на думку авторів, є підтримання достатнього рівня ліквідних резервів. Емпіричні дані з США підтверджують, що з підвищенням виробничих ризиків агровиробники збільшують грошові резерви для страхування від невизначеності. Так, за результатами панельного аналізу фермерських господарств декількох штатів, виявлено позитивний зв'язок між рівнем бізнес-ризиків та розміром ліквідних резервів: фермери із більш ризикованим середовищем діяльності тримають значно більші запаси ліквідності як буфер на випадок непередбачуваних втрат. Накопичення таких резервів дозволяє господарствам зберігати фінансову стійкість навіть за тимчасового падіння виручки чи урожаю, уникаючи негайної дефолтної загрози. Водночас ефективне управління ризиками виступає невід'ємною умовою підтримання фінансової стійкості агропідприємств та їх конкурентоспроможності. Підкреслюється, що впровадження систем ризик-менеджменту (страхування врожаїв, хеджування цін, диверсифікація культур тощо) прямо впливає на фінансову стабільність сільгоспвиробників [15]. Зокрема, було встановлено, що ефективне управління фінансовими ризиками значною мірою визначає стійкість розвитку аграрного бізнесу, особливо в умовах цінових коливань та непередбачуваних змін кон'юнктури. Іншим аспектом ризик-менеджменту є оптимальне співвідношення власного і позикового капіталу. Фінансовий ризик зростає зі збільшенням кредитного навантаження, тому агропідприємства мають балансувати між залученням позик для розвитку і підтриманням безпечного рівня боргу.

Роль державної політики і фінансової інфраструктури є визначальною у формуванні фінансової стійкості аграрних підприємств. Світовий досвід свідчить, що прямі субсидії та дотації суттєво впливають на доходність фермерських господарств, особливо дрібних. Так, розрахунки показують, що без державних субсидій фермери майже половини країн ЄС взагалі не змогли б отримувати прибуток від сільського господарства [16]. Прямі виплати у ЄС залишаються значним чинником формування доходів: за даними за 2009-2015 рр., у всіх країнах Євросоюзу державні дотації істотно підвищували фермерські прибутки. Особливо велика залежність спостерігається в економічно слабких господарствах

- там субсидії виконують роль фінансової «подушки», дозволяючи підтримувати мінімальну рентабельність виробництва.

Фінансові ресурси та інфраструктура кредитування є іншою важливою складовою стійкого розвитку агробізнесу. Доступність банківських кредитів, аграрних розписок, лізингових послуг і страхових інструментів визначає здатність підприємств інвестувати в розширення діяльності та переживати періоди тимчасового дефіциту коштів. За результатами досліджень зазначається, що нарощування фінансової підтримки аграрного сектору (через кредити чи гранти) позитивно позначається на сталому зростанні виробництва та конкурентоспроможності галузі [17]. Зокрема, в Україні аналіз фінансування сільського господарства виявив значний невикористаний потенціал нетрадиційних фінансових інструментів - таких як агролізинг, агрострахування та залучення коштів через фондовий ринок. Посилення роботи цих інструментів може розширити «фінансовий простір» агробізнесу та забезпечити альтернативні джерела капіталу, зменшуючи залежність від банківських кредитів.

Важливим напрямом є також впровадження фінансових інновацій у аграрному секторі. Зарубіжний досвід (наприклад, Польщі) демонструє ефективність змішаних фінансових продуктів - комбінування грантів з пільговими кредитами, залучення приватних інвесторів через механізми *blended finance* тощо - у підвищенні стійкості та конкурентоспроможності фермерських господарств [18]. Фінансові інновації (включно з цифровими фінансовими сервісами) полегшують доступ фермерів до капіталу і страхових продуктів, що дозволяє їм швидше впроваджувати нові технології і нарощувати продуктивність. У дослідженні авторів з Пакистану відзначають асиметричний вплив фінансової стійкості та аграрних субсидій на сільськогосподарське виробництво. Було встановлено, що позитивні зміни фінансової стійкості збільшують виробництво, тоді як негативні - значно його знижують; аналогічно - субсидії мають неоднозначний вплив. Результати, на думку авторів, свідчать про необхідність ефективної політики підтримки агросектору з урахуванням асиметрій [19].

Отже, для формування конкурентоспроможного аграрного підприємства необхідна міцна фінансова база, що підтримується як внутрішніми зусиллями (підвищення ефективності, управління ризиками, інновації), так і зовнішніми чинниками (продумана держав-

на підтримка, розвинений фінансовий ринок). Підкреслюється, що фінансова стійкість - це фундамент, на якому будуються довгострокові конкурентні переваги агробізнесу [20]. Забезпечуючи стабільність фінансового стану, аграрні підприємства отримують можливість стратегічно планувати свій розвиток, впевнено входити в нові ринки та витримувати випробування зовнішнього середовища, що зрештою і визначає їх успіх у конкурентній боротьбі.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні ролі фінансової стійкості як ключового чинника формування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, а також у розробленні рекомендацій щодо підвищення рівня їх фінансової стійкості з метою забезпечення довгострокового конкурентного успіху в аграрному секторі.

Матеріал і методи дослідження. При проведенні цього дослідження використовувались методи групування, графічний, факторного аналізу, монографічний. Також використовувались загальнонаукові методи дослідження: індукція та дедукція та метод узагальнення.

Результати дослідження та обговорення. Відповідно до поставленої мети було вирішено перевірити дві гіпотези:

рівень фінансової стійкості обумовлений структурою капіталу та рівнем прибутковості підприємства;

рівень фінансової стійкості обумовлений та визначає можливість підприємства відносно рівня інвестування.

Для перевірки висунутих гіпотез було вирішено оцінити реальну ситуацію за даними сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2021 та 2024 роках. Досліджувана сукупність налічувала 91 підприємство у 2021 році та 85 - у 2024 році.

На першому етапі було вирішено здійснити групування сільськогосподарських підприємств відповідно до рівня забезпеченості запасів відповідними джерелами формування. Водночас всі підприємства було поділені за рівнем фінансової стійкості на чотири групи:

- абсолютна фінансова стійкість (1 тип);
- нормальна фінансова стійкість (2 тип);
- нестабільна фінансова стійкість (3 тип);
- кризисна фінансова стійкість (4 тип) [21].

Абсолютно стабільний фінансовий стан є найвищим типом фінансової стійкості підприємства. У цьому випадку фінансова стабільність забезпечується шляхом перевищення власних джерел формування запасів і затрат над запасами. Підприємство вважається

повністю платоспроможним і має стабільну фінансову основу.

Нормальний фінансовий стан гарантує здатність підприємства виконувати власні фінансові зобов'язання. Це відповідає умовам, коли власні джерела формування запасів і затрат є рівними або меншими за запаси, а також не перевищують рівень робочого капіталу. Це свідчить про достатній рівень ліквідності та платоспроможності для поточного фінансування діяльності підприємства.

Нестабільний фінансовий стан вказує на часткову втрату платоспроможності підприємства. Однак при запровадженні відповідних заходів можливе відновлення фінансової стійкості. У цьому випадку рівень робочого капіталу є меншим або рівним запасам, але значення загальної величини джерел формування запасів дозволяє підтримувати діяльність підприємства, надаючи можливість для фінансового оздоровлення.

Кризовий фінансовий стан свідчить про повну втрату платоспроможності підприємства, фактично переходячи в стан, близький до банкрутства. Це відбувається, коли загальна величина джерел формування запасів є меншою за величину запасів, що вказує на нездатність покрити поточні зобов'язання та високий ризик банкрутства підприємства.

З метою оцінювання впливу рівня фінансової стійкості на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств було сформовано наступну систему показників:

- співвідношення виручки від реалізації та поточних пасивів;
- коефіцієнт фінансової стабільності;
- співвідношення поточних пасивів та власного капіталу;
- коефіцієнт залежності робочого капіталу;
- питома вага робочого капіталу у оборотних активах;
- рентабельність активів;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт проміжної ліквідності;
- коефіцієнт загальної ліквідності.

В цій системі показників коефіцієнти співвідношення виручки від реалізації та поточних пасивів, рентабельності активів дають можливість оцінити ефективність діяльності підприємств та можливість розрахунку отримуваними доходами по своїх поточних зобов'язаннях. Інші показники спрямовані на оцінку рівня фінансового стану та структури капіталу, що також в значній мірі визнає рівень конкурентоспроможності підприємства.

Результати оброблення даних сільськогосподарських підприємств наведені в таблиці 1. У цьому випадку окремий інтерес викликає зміна рівня фінансової стійкості за досліджуванний період у зв'язку з військовою агресією рф. Ця проблема є актуальною для всіх сільськогосподарських підприємств України і особливо актуальною для підприємства Харківської області, яке опинилося в зоні бойових дій. Це призвело до значних матеріальних збитків для багатьох підприємств, втрат в людському капіталі, логістичних проблем та значних обмежень у зовнішньому фінансуванні.

За наведеними даними можна зробити висновок, що у 2021 році підприємства з різними типами фінансової стійкості демонструють значну варіативність фінансових показників. Найвищі значення за коефіцієнтами ліквідності та фінансової стабільності

спостерігаються у підприємствах з найкращим фінансовим станом (тип 1). Зокрема, коефіцієнт загальної ліквідності у підприємств 1 типу дорівнював 4,95, а у підприємств 4 типу – 0,06, коефіцієнт фінансової стабільності відповідно 2,15 та -0,88, співвідношення виручки від реалізації та поточних пасивів дорівнювало відповідно 2,33 та 0,03. Таким чином, підприємства з абсолютною фінансовою стійкістю здатні ефективно покривати свої зобов'язання, мають високий рівень власного капіталу і значну ліквідність, що забезпечує їхню стабільність у фінансовому середовищі. У той же час підприємства типу 4, які демонструють кризовий фінансовий стан, мають негативні значення ключових фінансових коефіцієнтів, що свідчить про значні проблеми з платоспроможністю та велику ймовірність банкрутства.

Таблиця 1 – Вплив рівня фінансової стійкості на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2021 та 2024 рр.

Показники	Тип фінансової стійкості				По області
	4	3	2	1	
2021					
Кількість підприємств	2	32	12	45	91
Співвідношення виручки від реалізації та поточних пасивів	0,03	1,45	3,25	3,20	2,33
Коефіцієнт фінансової стабільності	-0,88	1,14	1,56	3,53	2,15
Співвідношення поточних пасивів та власного капіталу	-0,97	0,73	0,35	0,19	0,34
Коефіцієнт залежності робочого капіталу	-0,18	0,56	0,43	0,11	0,20
Питома вага робочого капіталу у оборотних активах	-14,64	0,26	0,66	0,80	0,66
Рентабельність активів	-0,84	0,13	0,25	0,21	0,19
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,00	0,02	0,08	0,32	0,14
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,03	0,32	0,97	2,78	1,33
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,06	1,35	2,92	4,95	2,90
2024					
Кількість підприємств	7	25	8	45	85
Співвідношення виручки від реалізації та поточних пасивів	0,56	0,74	2,72	2,15	1,23
Коефіцієнт фінансової стабільності	-0,15	0,37	1,11	2,53	1,03
Співвідношення поточних пасивів та власного капіталу	0,56	0,74	2,72	2,15	1,23
Коефіцієнт залежності робочого капіталу	-0,25	-1,86	0,83	0,12	0,36
Питома вага робочого капіталу у оборотних активах	-0,34	-0,06	0,66	0,63	0,35
Рентабельність активів	0,00	0,07	0,08	0,09	0,08
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,03	0,06	0,40	0,14
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,27	0,38	1,37	1,69	0,80
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,75	0,94	2,97	2,72	1,54

Джерело: розраховано авторами.

У 2024 році, порівняно з 2021 роком, спостерігається незначне погіршення рівня фінансової стійкості. Зокрема, коефіцієнт фінансової стабільності для підприємств з типом 1 зменшився (3,53 у 2021 році до 2,53 у 2024 році), але все ще залишається на високому рівні. Це вказує на стабільність цих підприємств, хоча і з певним зменшенням фінансової активності або капіталізації. Коефіцієнт загальної ліквідності зменшився, відповідно, з 4,95 до 2,72, коефіцієнт рентабельності активів - з 0,21 до 0,09.

Підприємства типу 3 продемонстрували найменший рівень зміни фінансових показників між 2021 і 2024 роками, що вказує на їхню стабільність у середньо-терміновому періоді. Однак навіть у цих підприємств спостерігається зниження деяких показників, таких як співвідношення виручки до поточних пасивів (з 3,25 до 2,72), що може бути ознакою поступової втрати ефективності фінансового управління.

Підприємства типу 4 (кризовий фінансовий стан) залишаються найбільш вразливими до фінансових потрясінь і мають найбільше проблем з ліквідністю та платоспроможністю. У цій групі величина коефіцієнта загальної ліквідності дорівнювала у 2021 році 0,06, у 2024 році – 0,75. Незважаючи на позитивну тенденцію, ці показники були суттєво меншими за нормативну величину (1,5-2,5). Свідченням окремого покращення ситуації у цій групі є також величина показника співвідношення виручки від реалізації та поточних пасивів. У 2021 році даний показник дорівнював 0,06, у 2024 році – 0,56. Обидва ці зна-

чення свідчать про втрату реальної спроможності підприємств розраховуватися власними доходами за своїми поточними зобов'язаннями. Для цієї групи підприємств необхідно вжити термінових заходів для реструктуризації фінансів, зокрема шляхом зниження заборгованості, поліпшення ефективності використання робочого капіталу та залучення додаткових інвестицій.

На наступному етапі було вирішено оцінити взаємозв'язок досліджуваних показників між собою та виявити його особливості. Для цього використовувався програмний продукт Statistica та метод факторного аналізу. Цей метод дає можливість порівняти залежність показників з двома умовним факторами. Відповідно, якщо така залежність буде, то і між показниками вона також буде мати місце. Результати оброблення первинних даних наведені на рисунку 1, з якого можна зробити висновок, що всі показники, крім рівня рентабельності активів, між собою тісно пов'язані. Це цілком очікуваний результат. Рівень фінансової стійкості визначається співвідношенням величини запасів та відповідних джерел. Своєю чергою, це співвідношення дуже тісно повинно бути зв'язано з рівнем ліквідності балансу та структури капіталу. Щодо показника рентабельності активів, то величина прибутку, яка є однією з його складових, є показником, який акумулює в собі вплив всіх внутрішніх та зовнішніх факторів діяльності підприємства. Ці фактори можуть визначатися різними обставинами, зокрема, суб'єктивного характеру. Саме цим, з нашої точки зору, пояснюються отримані результати.

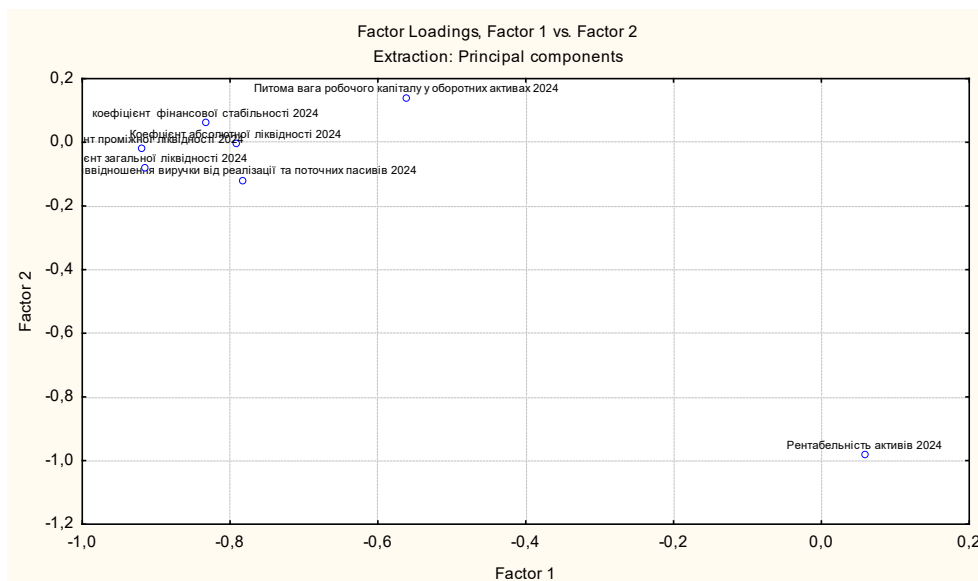

Рис. 1. Результати факторного аналізу оцінки окремих показників діяльності сільськогосподарських підприємств Харківської області, 2024 р

Джерело: побудовано авторами.

Висновки. Проведене дослідження дозволило встановити, що фінансова стійкість аграрних підприємств є основою для забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку, оскільки дозволяє підприємствам адаптуватися до змінюваних умов зовнішнього середовища та підтримувати стабільну фінансову діяльність навіть у кризові періоди. Аналіз фінансових показників підприємств Харківської області показав, що підприємства з високим рівнем фінансової стійкості здатні ефективно використовувати власні ресурси для інвестування в розвиток та модернізацію виробництва. Водночас підприємства з низьким рівнем стійкості мають обмежені можливості для розвитку і можуть зіткнутися з ризиками дефолту або банкрутства. Тому для покращення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств необхідно зосередити увагу на оптимізації структури капіталу, підвищенні рентабельності та забезпеченні ліквідності.

Було також встановлено, що фінансовий стан сільськогосподарських підприємств Харківської області в 2024 році в середньому був дещо гіршим, ніж у 2021 році. Разом з тим, ця негативна тенденція не призвела до суттєвого погіршення фінансового стану підприємств. Ця дає підстави для стриманого оптимізму з точки зору можливостей сільськогосподарських підприємств Харківської області до забезпечення нормального операційного процесу в надскладних умовах. Важливу роль у цьому процесі мають відігравати державні програми підтримки, що можуть допомогти малим і середнім агропідприємствам подолати фінансові труднощі та сприяти їх сталому розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Демиденко Л., Наконечна Ю. Фінансова стійкість аграрного сектору України в умовах воєнного стану. Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Економіка. 2023. №1 (222). С. 51-59. URL: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/6>
2. Badem M., Hurma H. Evaluation of the Profitability and Competitiveness of Strategic Products with the Policy Analysis Matrix: The Case of Tekirdağ, Türkiye. Sustainability. 2025. 17(11). 5112. URL: <https://doi.org/10.3390/su17115112>
3. Okhota Yu. V., Chikov I.A. Competitiveness of agricultural enterprises: factors of increasing based on innovative determinants. Actual Issues of Modern Science: European Scientific e-Journal. 2024. Vol.32. P.22-37. URL: <https://doi.org/10.47451/ecn2024-07-02>
4. Петришин Н. Я., Заєць І. В., Мартинюк Т. О., Орищин Н. Р. Фінансова стійкість українських агропідприємств: аналіз доходів, прибутковості та ринкової капіталізації. Економіка. Фінанси. Право. 2025. № 2. С.77-80. URL: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.2.17>
5. Hloušková Z., Lekešová M., Hlaváčová M., Pánková L. Multicriteria assessment of Czech farms. Agricultural Economics. 2020. 66(3). pp. 101-111. URL: <https://doi.org/10.17221/193/2019-AGRICECON>
6. Hloušková Z., Lekešová M. Farm outcomes based on cluster analysis of compound farm evaluation. Agricultural Economics. 2020. 66(10). pp. 435-443. URL: <https://doi.org/10.17221/273/2020-AGRICECON>
7. Szafraniec-Siluta E., Strzelecka A., Ardan R., Zawadzka D. Determinants of Financial Security of European Union Farms – A Factor Analysis Model Approach. Agriculture. 2024. Vol.14. No.1. P.119. URL: <https://doi.org/10.3390/agriculture14010119>
8. Гуменюк М., Неміш Д., Баланюк І., Шеленко Д. Підвищення ефективності функціонування малого аграрного підприємництва. Вісник аграрної науки. 2021. 9(822). С.80-88. URL: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202109-11>
9. Петришин Н, Заєць І., Мартинюк Т., Орищин Н. (2025). Фінансова стійкість українських агропідприємств: аналіз доходів, прибутковості та ринкової капіталізації. Економіка. Фінанси. Право. 2025. 2. С.77-80. URL: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.2.17>
10. Dolgosheya N. Value of agrarian enterprises financial sustainability for innovative activity realization. Economic Annals-XXI. 2013. 1-2(1). P. 30-33. URL: <https://ea21journal.world/index.php/ea-v125-08/>
11. Wang D., Li M., Kong, R. et al. The impact of financial resilience on farmers' entrepreneurial decision-making. Humanit Soc Sci Commun. 2025. 12. 1637. URL: <https://doi.org/10.1057/s41599-025-05895-5>
12. Cunha Nascimento. Exploring the Interplay between Innovation Investment and Financial Sustainability in European Agricultural Companies. Research on World Agricultural Economy. 2025. 364-378. URL: <https://doi.org/10.36956/rwae.v6i2.1705>
13. Ivashkiv I., Kupalova H., Goncharenko N., Andrusiv U., Streimikis J., Lyashenko O., Yakubiv V., Lyzun M., Lishchynskyi I., Saukh, I. Environmental responsibility as a prerequisite for sustainable development of agricultural enterprises. Management Science Letters. 2020. 10: pp. 2973-2984. URL: <http://dx.doi.org/10.5267/j.msl.2020.5.028>
14. Allahverdiyev E., Rao X., Trujillo-Barrera A. Farm liquidity and business risk from the risk balancing perspective: evidence from selected U.S. states. J Econ Finan. 2025. 49, 710-732. URL: <https://doi.org/10.1007/s12197-025-09722-0>
15. Polukhin A. A., Panarina V. I. Financial Risk Management for Sustainable Agricultural Development Based on Corporate Social Responsibility in the Interests of Food Security. Risks. 2022. 10(1). 17. URL: <https://doi.org/10.3390/risks10010017>
16. Bereznicka Joanna. Subsidies for operational activities and the financial stability of farms in European Union countries. Village and Agriculture (Wies

i Rolnictwo). Polish Academy of Sciences (IRWiR PAN). Institute of Rural and Agricultural Development. 2018. vol. 180(3). September. URL: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.344530>

17. Kucher A. Financial support for the sustainable competitiveness of land use: trends and opportunities. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development. 2022. Vol. 22. Issue 1. P. 359-366.

18. Kurdyś-Kujawska A., Soliwoda M., Grzelczak M., Apanel A. (2025). Financial Innovation in Building Agricultural Sector Resilience: New Horizons and Challenges for Blended Finance in Poland. *Agriculture*. 2025. 15(7). 754. URL: <https://doi.org/10.3390/agriculture15070754>

19. Khurshid N., Sharif H., Tabash M.I. El-Refae G.A. An assessment of asymmetric impact of financial stability and agricultural subsidies on agricultural production in Pakistan. *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1108/JADEE-10-2023-0248>.

20. Bobitan N., Dumitrescu D., Burca V. Agriculture's Efficiency in the Context of Sustainable Agriculture-A Benchmarking Analysis of Financial Performance with Data Envelopment Analysis and Malmquist Index. *Sustainability*. 2023. 15(16). 12169. URL: <https://doi.org/10.3390/su151612169>

21. Шиян Д.В., Строченко Н.І. Фінансовий аналіз. Київ: АСК. 2003. 240 с.

REFERENCES

1. Demydenko, L. & Nakonechna, Yu. (2023). Finansova stijkist' agrarnogo sektoru Ukraïni v umovah voennogo stanu [Financial stability of the agricultural sector of Ukraine under martial law]. *Visnyk of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*, 1(222), pp. 51–59. Available at: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/6>

2. Badem, M., & Hurma, H. (2025). Evaluation of the Profitability and Competitiveness of Strategic Products with the Policy Analysis Matrix: The Case of Tekirdağ, Türkiye. *Sustainability*, 17(11), 5112. Available at: <https://doi.org/10.3390/su17115112>

3. Okhota, Yu. V. & Chikov, I. A. (2024). Competitiveness of agricultural enterprises: factors of increasing based on innovative determinants. *Actual Issues of Modern Science. European Scientific e-Journal*, 32, 22-37. Ostrava: Tuculart Edition, European Institute for Innovation Development. DOI: 10.47451/ecn2024-07-02

4. Petryshyn, N., Zaiets, I., Martyniuk, T. & Oryshchyn, N. (2025). Finansova stijkist' ukraïns'kih agropidpriemstv: analiz dohodiv, pributkovosti ta rinkovoï kapitalizacii [Financial stability of Ukrainian agricultural enterprises: analysis of revenues, profitability and market capitalization]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, 2, pp. 77-80. Available at: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.2.17>

5. Hloušková, Z., Lekešová, M., Hlaváčová, M. & Pánková, L. (2020) 'Multicriteria assessment of Czech farms', *Agricultural Economics. Czech*, 66(3), pp. 101-111. Available at: <https://doi.org/10.17221/193/2019-AGRICECON>

6. Hloušková, Z. & Lekešová, M. (2020) 'Farm outcomes based on cluster analysis of compound farm evaluation', *Agricultural Economics – Czech/66(10)*, pp. 435-443. Available at: <https://doi.org/10.17221/273/2020-AGRICECON>.

7. Szafraniec-Siluta, E., Strzelecka, A., Ardan, R., & Zawadzka, D. (2024). Determinants of Financial Security of European Union Farms-A Factor Analysis Model Approach. *Agriculture*, 14(1), 119. Available at: <https://doi.org/10.3390/agriculture14010119>

8. Humeniuk, M., Nemish, D., Balaniuk, I. & Shelenko, D. (2021). Pidvishhennja efektyvnosti funkcionuvannja malogo agrarnogo pidpriemstva [Improving the efficiency of small agricultural entrepreneurship]. *Visnyk agrarnoi nauky*, 9(822), pp. 80–88. Available at: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202109-11>

9. Petryshyn, N., Zaiets, I., Martyniuk, T. & Oryshchyn, N. (2025). Finansova stijkist' ukraïns'kih agropidpriemstv: analiz dohodiv, pributkovosti ta rinkovoï kapitalizacii [Financial stability of Ukrainian agricultural enterprises: analysis of revenues, profitability and market capitalization]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, 2, pp. 77–80. Available at: <https://doi.org/10.37634/efp.2025.2.17>

10. Dolgosheya, N. (2013). Value of agrarian enterprises financial sustainability for innovative activity realization. *Economic Annals-XXI*, 1-2(1), 30-33. Available at: <https://ea21journal.world/index.php/ea-v125-08/>

11. Wang, D., Li, M., Kong, R. et al. The impact of financial resilience on farmers' entrepreneurial decision-making. *Humanit Soc Sci Commun* 12, 1637 (2025). Available at: <https://doi.org/10.1057/s41599-025-05895-5>

12. Cunha, Nascimento. (2025). Exploring the Interplay between Innovation Investment and Financial Sustainability in European Agricultural Companies. *Research on World Agricultural Economy*. 364-378. Available at: <https://doi.org/10.36956/rwae.v6i2.1705>.

13. Ivashkiv, I., Kupalova, H., Goncharenko, N., Andrusiv, U., Streimikis, J., Lyashenko, O., Yakubiv, V., Lyzun, M., Lishchynskyi, I. and Saukh, I. (2020). Environmental responsibility as a prerequisite for sustainable development of agricultural enterprises. *Management Science Letters*, 10: 2973–2984. DOI: <http://dx.doi.org/10.5267/j.msl.2020.5.028>.

14. Allahverdiyev, E., Rao, X. & Trujillo-Barra, A. Farm liquidity and business risk from the risk balancing perspective: evidence from selected U.S. states. *J Econ Finan* 49, 710–732 (2025). Available at: <https://doi.org/10.1007/s12197-025-09722-0>

15. Polukhin, A. A., & Panarina, V. I. (2022). Financial Risk Management for Sustainable Agricultural Development Based on Corporate Social Responsibility in the Interests of Food Security. *Risks*, 10(1), 17. Available at: <https://doi.org/10.3390/risks10010017>

16. Bereznicka Joanna, 2018. Subsidies for operational activities and the financial stability of farms in European Union countries, *Village and Agriculture (Wies i Rolnictwo)*, Polish Academy of Sciences (IR-

WiR PAN), Institute of Rural and Agricultural Development, vol. 180(3), September. Available at: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.344530>

17. Kucher A. Financial support for the sustainable competitiveness of land use: trends and opportunities. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development. 2022. Vol. 22. Issue 1. P. 359-366.

18. Kurdyś-Kujawska, A., Soliwoda, M., Grzelczak, M., & Apanel, A. (2025). Financial Innovation in Building Agricultural Sector Resilience: New Horizons and Challenges for Blended Finance in Poland. *Agriculture*, 15(7), 754. Available at: <https://doi.org/10.3390/agriculture15070754>

19. Khurshid, N., Sharif, H., Tabash, M.I. & El-Refae, G.A. (2024) 'An assessment of asymmetric impact of financial stability and agricultural subsidies on agricultural production in Pakistan', *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*, ahead-of-print. DOI:10.1108/JADEE-10-2023-0248.

20. Bobitan, N., Dumitrescu, D., & Burca, V. (2023). Agriculture's Efficiency in the Context of Sustainable Agriculture-A Benchmarking Analysis of Financial Performance with Data Envelopment Analysis and Malmquist Index. *Sustainability*, 15(16), 12169. Available at: <https://doi.org/10.3390/su151612169>

21. Shyian, D. V. & Strochenko, N. I. (2003). *Finansovij analiz [Financial Analysis]*. Kyiv: ASK Publishing House, 240 p.

Financial stability as a determinant of the competitiveness of agricultural enterprises.

Shyian D. , Ulianchenko N., Jevdokimova M.

This study examines financial stability as a key determinant of the competitiveness of agricultural enterprises operating in the highly volatile and risk-prone environment of the Ukrainian agrarian sector. The research highlights that financial stability is not limited to maintaining solvency or meeting short-term financial obligations but serves as a strategic foundation for long-term development, investment

capacity, innovation adoption, and resilience to external shocks, particularly those caused by the ongoing war in Ukraine. Theoretical approaches to defining financial stability and its interrelations with profitability, liquidity, capital structure, and innovative activity are analysed to provide a comprehensive conceptual framework.

Using empirical data for 2021 and 2024, the study presents a comparative assessment of liquidity indicators, profitability ratios, financial stability coefficients, and working capital sufficiency across four types of financial stability in agricultural enterprises of the Kharkiv region. The results demonstrate a significant decline in most indicators after the onset of the full-scale invasion, driven by disruptions in logistics, destruction of production assets, reduced cash flows, and limited access to external financing. Enterprises with strong financial stability show considerably better performance, particularly in liquidity, capital adequacy, and the ability to cover obligations with operating revenues. Conversely, enterprises with a crisis-type financial position face high insolvency risks, reduced operational efficiency, and an urgent need for financial restructuring.

Factor analysis confirms a strong interdependence among most financial indicators, except for return on assets, which appears more sensitive to external economic conditions and managerial factors. The findings reveal that enhancing financial stability requires a comprehensive approach focused on capital structure optimisation, improved efficiency in managing current assets, diversification of financing sources, and the implementation of modern risk-management tools. Government financial support plays a significant stabilising role by mitigating losses and fostering the investment potential of the sector. Ultimately, financial stability serves as the cornerstone for building sustainable competitive advantages, ensuring that agricultural enterprises retain their capacity to adapt, recover, and expand even under adverse external conditions.

Key words: financial stability, competitiveness, agricultural enterprises, innovation investments, government support, liquidity.

Copyright: Шиян Д. В., Ульянченко Н. В., Євдокімова М. О. © This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

ORCID iD:

Шиян Д. В.

Ульянченко Н. В.

Євдокімова М. О.

<https://orcid.org/0000-0002-0815-267X>

<https://orcid.org/0000-0002-3482-2454>

<https://orcid.org/0000-0001-9759-229X>

